

Ο ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΑΛΤΗΣ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ

του

Δημητρίου Θ. Καραμήτσου

Καθηγητή ΑΠΘ

Με πρωτοβουλία του διευθυντή της Β΄ Προπαιδευτικής Παθολογικής κλινικής της Ιατρικής Σχολής του ΑΠΘ κ. Χρύσανθου Ζαμπούλη έγινε στις 10/2/2007 στο Τελλόγλειο μια τελετή εις μνήμη του αείμνηστου καθηγητή της Ιατρικής Σχολής του ΑΠΘ Δημ.Ι. Βαλτή. Μίλησαν ο ακαδημαϊκός κ. Χαρίσιος Μπουντούλας¹, ο καθηγητής Παθολογίας στην Ιατρική Σχολή Αλεξανδρουπόλεως κ. Γ. Καρτάλης και ο αείμνηστος ομότιμος καθηγητής Παθολογίας κ. Π. Μεταξάς. Παρέστησαν τα παλαιά στελέχη της Α΄ Παθολογικής κλινικής ΑΠΘ του Νοσοκομείου ΑΧΕΠΑ και τα στελέχη της που ενίσχυσαν τη Β΄ Προπαιδευτική Παθολογική κλινική, η οποία αποτελεί σε μεγάλο βαθμό «αποικία» της Α΄ Παθολογικής κλινικής. Ο κ. Μπουντούλας μίλησε για την προσωπικότητα, την ιστορία και τα ακαδημαϊκά χαρακτηριστικά του καθηγητή Βαλτή, ο κ. Καρτάλης μίλησε περισσότερο για τον άνθρωπο Βαλτή, την ακτινοβολία του και την απεριόριστη ενεργητικότητα. Τέλος ο καθηγητής Μεταξάς μίλησε περισσότερο για τα πρώτα χρόνια του Βαλτή στο Ιπποκράτειο νοσοκομείο (τότε Λαϊκό), την πνευματική δύναμη που ενέπνεε και κινητοποιούσε τους γύρω του, το ενδιαφέρον του για τον άρρωστο που κατά τον Βαλτή ήταν «μια προσωπικότητα και γι' αυτόν δρούσε το σύνολο ιατρών και νοσηλευτριών». Ακολούθησε ένα μικρό βίντεο με φωτογραφίες από διάφορα στάδια της ζωής του Βαλτή. Το ίδιο βράδυ κάθισα όλη τη νύχτα και έγραψα το κείμενο αυτό με αναμνήσεις που αφορούν στον Βαλτή, ο οποίος χωρίς υπερβολή μπορεί να χαρακτηριστεί ως ο ιδρυτής της σύγχρονης Παθολογίας στη Θεσσαλονίκη, ενώ ταυτόχρονα εξέπεμπε πανελλήνια ακτινοβολία και είχε τη γενική αναγνώριση.

Ποιος ήταν ο Βαλτής

Ο Δημήτριος Ι. Βαλτής γεννήθηκε στο κεφαλοχώρι Λαγκάδια της Γορτυνίας. Παραλίγο να γίνει μαθηματικός, αλλά τελικά σπούδασε Ιατρική στην Σχολή της Αθήνας. Το 1940 πήγε εθελοντής στον Ελληνο-Ιταλικό πόλεμο. Στη διάρκεια της Γερμανικής κατοχής συμμετείχε ως γιατρός στην Εθνική αντίσταση. Στον εμφύλιο πόλεμο υπηρέτησε ως ανθυπίατρος στον Εθνικό στρατό. Όταν δεν ήταν ένστολος «πολεμούσε» με όπλα τα ακουστικά του, αλλά και

¹ Διευθυντής του ερευνητικού ιατροβιολογικού ιδρύματος της Ακαδημίας Αθηνών, πρώην καθηγητής Καρδιολογίας στο Columbus Ohio των ΗΠΑ.

το μικροσκόπιο, μια που είχε αντιληφθεί νωρίς την αξία του εργαστηρίου και της έρευνας. Φίλοι του υπήρξαν πολλοί διακεκριμένοι γιατροί της εποχής, όπως ο Δάμων Βασιλείου², ο Β. Μαλάμος, ο Κ. Γαρδίκας, ο Γ. Δάϊκος και ο Δ. Ίκκος. Την εκτίμηση των ανωτέρω γιατρών καθηγητών ή διευθυντών κλινικών στο πρόσωπο του Βαλτή είχα την ευκαιρία με διάφορες ευκαιρίες να διαπιστώσω.

Ο Βαλτής εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη, μετά από πρόσκληση του καθηγητή Ευθ. Παναγιωτόπουλου που ήταν διευθυντής της Β΄ Παθολογικής Κλινικής του ΑΠΘ και τον χαρακτήριζε η επιλογή άξιων στελεχών. Η κλινική αυτή για λίγο διάστημα το 1947 στεγάστηκε σε ένα ...καπνομάγαζο και μετά -περίπου πραξικοπηματικά- μεταστεγάστηκε στο Ιπποκράτειο Νοσοκομείο τότε ονομαζόμενο Λαϊκό. Ο Βαλτής υπήρξε επί σειρά ετών ο χαρισματικός γιατρός, ο δεύτερος τη τάξει μετά τον καθηγητή Ε. Παναγιωτόπουλο. Μετεκπαιδεύτηκε στη Γλασκόβη και τα προϊόντα της ερευνητικής του δουλειάς δημοσιεύτηκαν σε περιοδικά του εξωτερικού. Οι εργασίες του για τη μεταφορά του οξυγόνου και τις καμπύλες διασπάσεως της οξυαιμοσφαιρίνης θεωρούνται κλασικές. Περιέγραψε πρώτος τη μειονεκτική λειτουργία των ερυθρών αιμοσφαιρίων του συντηρημένου αίματος (βλ. Πίνακα 1).

Πίνακας 1. Σημαντικές εργασίες του Δημ. Βαλτή που εκπονήθηκαν κατά την παραμονή του στη Γλασκόβη.

-----
1. VALTIS DJ. Defective gas-transport function of stored red blood-cells. Lancet. 1954;266(6803):119–124.

2. VALTIS DJ, BAIKIE AG. The influence of red-cell thickness on the oxygen dissociation curve of blood. Br J Haematol. 1955;1:146-54.

3. VALTIS DJ, KENNEDY AC. The effect of therapeutic radio-phosphorus on the affinity of haemoglobin for oxygen in patients with polycythaemia vera. J Clin Pathol. 1954 7:284-6.

4. BAIKIE AG, VALTIS DJ. The oxygen consumption of the blood in experimental lead poisoning. Br J Exp Pathol. 1954 ;35:434-8.

---

² Διευθυντής Παθολογικής Κλινικής στο Τζάνειο Νοσοκομείο και συγγραφέας ενός καταπληκτικού βιβλίου διαφορικής διάγνωσης.

5. KENNEDY AC, VALTIS DJ. The oxygen dissociation curve in anemia of various types. J Clin Invest. 1954;33:1372-81.

6. BAIKIE AG, VALTIS DJ. Gas transport function of the blood in congenital familial methaemoglobinaemia. Br Med J. 1954 ;2(4879):73-6

7. VALTIS DJ, KENNEDY AC. The causes and prevention of defective function of stored red blood cells after transfusion. Glasgow Med J. 1953;34:521-43.

Μόλις επέστρεψε ο Βαλτής από τη Βρετανία έγινε πόλος συγκέντρωσης ταλαντούχων φοιτητών και νέων γιατρών. Προηγουμένως είχε εργαστεί στη Στρατιωτική Ιατρική Σχολή, όπου έστησε εργαστήριο με τη δημιουργική μανία που τον διέκρινε. Περί το 1955 άρχισε την ειδικότητα ο νεαρός τότε γιατρός Π. Μεταξάς που αισθάνθηκε την ακτινοβολία του Βαλτή και έγινε έκτοτε στενός συνεργάτης του. Ο Βαλτής τα χρόνια που εργάστηκε στο Ιπποκράτειο είχε διακριθεί στα κλινικά μαθήματα που έκανε τα βράδια στους φοιτητές. Τα μαθήματά του κρατούσαν ατελείωτες ώρες και πολλοί φοιτητές που κάθονταν μακριά έχαναν ακόμη και το τελευταίο τραμ. Αυτά τα έχω δυστυχώς μόνο ακούσει από τον Π. Μεταξά και τον Ζ.Σινάκο καθότι νεότερος δεν είχα την τύχη να τα ζήσω. Στο Ιπποκράτειο ο Βαλτής συνέβαλε στην οργάνωση όχι μόνο της κλινικής δουλειάς, αλλά και του εργαστηρίου. Μάλιστα προσδιόριζε ο ίδιος τα αέρια του αίματος με τη συσκευή Van Slyke στα υπόγεια. Με την πληθωρική προσωπικότητά του και την διαρκή πολύωρη σχεδόν υπομανιακή δραστηριότητα ήταν φυσικό ο Βαλτής να ξεχωρίζει, αλλά και να δημιουργεί κάποια θεμιτή έστω ζήλια. Λέγεται ότι κάποτε βρέθηκε ένα ποντίκι μέσα στη Van Slyke και οι κακές γλώσσες κυκλοφόρησαν τη φήμη ότι τον ποντικό... έβαλε στη συσκευή ένας ανταγωνιστής του! Το 1955 ο Βαλτής έγινε Υφηγητής και το 1961 εξελέγη καθηγητής και πήρε τη σκυτάλη της διεύθυνσης της Α' Παθολογικής, στο νοσοκομείο ΑΧΕΠΑ, από τον ευπατρίδη και πολύ καλό Παθολόγο της εποχής εκείνης, τον Γερμανοσπουδασμένο Κάρολο Αλεξανδρίδη. Μάλιστα, όταν ο Βαλτής απουσίαζε, έλεγε στους συνεργάτες του αν έχουν κάποιο πρόβλημα να φωνάζουν τον Αλεξανδρίδη. Μια φορά που χρειάστηκαν τη βοήθειά του για έναν ασθενή ο Αλεξανδρίδης ήρθε και έβαλε διάγνωση «πυρετού της Μασσαλίας»³.

³ Το γεγονός μου το διηγήθηκε ο Ι. Τριαντόπουλος

Στην Α΄ Παθολογική Κλινική ο Βαλτής συνάντησε πολλούς γιατρούς που έκαναν τότε ειδικότητα ως άμισθοι εξωτερικοί γιατροί (βοηθοί), σε αντιδιαστολή με τους εσωτερικούς βοηθούς που, είτε άμισθοι είτε έμμισθοι, είχαν αποδεχθεί να μένουν μέσα στο νοσοκομείο έξι μέρες της εβδομάδας. Οι εσωτερικοί βοηθοί ήταν ειδικευόμενοι ή και νεαροί ειδικοί γιατροί που είχαν πολλές αρμοδιότητες. Η πολύωρη παραμονή τους στο νοσοκομείο τους προσέφερε σημαντική πείρα και τους έκανε τελικά καλύτερους γιατρούς. Σύντομα οι άμισθοι γιατροί αντιλήφθηκαν ότι δεν μπορούσαν να ακολουθήσουν το πρόγραμμα του Βαλτή που ήταν κυριολεκτικά εξουθενωτικό και για τον ίδιο, αλλά και για τους άλλους. Όταν οι αρχικές αναταράξεις σταμάτησαν, τα στελέχη της κλινικής ήταν ο Α. Θεολογίδης, ο Π. Μεταξάς, η Β. Τσιγαλίδου, ο Κ. Κοκκοβίνης, ο Γ. Παπαζαχαρίου, ο Ι. Τριαντόπουλος, ο Φ. Γραμματικός, ο Μ. Παπαδημητρίου και αργότερα τα δύο νεότερα στελέχη του, ο Χάρης Μπουντούλας και ο Φαίδων Χαρσούλης. Λίγο αργότερα έφυγε για τις ΗΠΑ ο Α. Θεολογίδης όπου διέπρεψε και έγινε καθηγητής Παθολογίας. Επίσης σύντομα αποχώρησε και ο Κοκκοβίνης και το γαστρεντερολογικό μέρος κάλυψε ο Ι. Τριαντόπουλος. Ο Ζ. Σινάκος είχε φύγει από τη Β΄ Παθολογική για τη Γαλλία και όταν επέστρεψε τον διόρισε ο Βαλτής στην Α΄ Παθολογική κλινική. Στο εργαστήριο επικεφαλής ήταν ο Στ. Μελισσάς και άξιοι συνεργάτες ο Α. Βυζαντιάδης, ο Β. Δανηλίδης και η Α. Κύρου. Τα τελευταία χρόνια ήρθε στο εργαστήριο και ο Μικροβιολόγος Ι. Λιάτσης. Ο Βυζαντιάδης ανέπτυξε στο εργαστήριο πολλές μεθόδους RIA για ορμόνες και ο Γραμματικός παράλληλα με τους ασθενείς στην κλινική είχε την ευθύνη των *in vivo* ραδιοϊσοτοπικών εξετάσεων. Ο Βυζαντιάδης ήταν και γνώστης στατιστικής – κατά κανόνα έκανε όλες τις στατιστικές των επιστημονικών εργασιών και διατριβών- από τον οποίο πήρα και τις πρώτες γνώσεις για το Χ τετράγωνο, το student t test και το Pearson test, τα οποία κάναμε με πράξεις στο χαρτί ή σε μια ηλεκτρική μεταλλική αριθμομηχανή, μια και δεν υπήρχαν τότε οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές.

Η γνωριμία μου με τον Βαλτή

Προσωπικά τον Βαλτή τον γνώρισα αρχικά ως δάσκαλο. Αν και ως φοιτητής ανήκα στη Β΄ Παθολογική Κλινική, μου άρεσαν πολύ τα μαθήματα που έκανε στο αμφιθέατρο του ΑΧΕΠΑ και τα παρακολουθούσα. Όταν τελείωσα από το αγροτικό ιατρείο κατέβηκα να δω τον Βαλτή και να του γυρέψω να με δεχθεί να κάνω ειδικότητα στην κλινική του. Τότε βλέπετε δεν ίσχυε η σειρά εγγραφής των προς ειδίκευση γιατρών στις διευθύνσεις υγιεινής και ήταν αποκλειστική αρμοδιότητα του καθηγητή διευθυντή να δεχτεί έναν γιατρό προς ειδίκευση. Ο Βαλτής την ώρα που τον αναζήτησα ήταν έτοιμος να πάει στο αμφιθέατρο για μάθημα. Μου είπε ότι δεν έχει χρόνο ελεύθερο, αλλά αν θέλω να πάω στο μάθημα και θα με δει αργότερα,

πράγμα που δέχθηκα με πολύ προθυμία. Στη διάρκεια του μαθήματος μάλιστα μου έκανε και μια ερώτηση, την οποία και του απάντησα σωστά. Μετά το μάθημα με φώναξε στο γραφείο του και με ρώτησε τι βαθμό πήρα στο πτυχίο, τι βαθμό στην Παθολογία⁴, σε ποια κλινική ασκήθηκα και αν διαβάζω ιατρικά Αγγλικά. Οι απαντήσεις μου φαίνεται τον ικανοποίησαν, αλλά δεν πρέπει να του άρεσε και πολύ όα ήμωv ήδη παντρεμένος. Μέχρι τότε δεν είχε δεχθεί για ειδικότητα παντρεμένο γιατρό. Προτιμούσε τα στελέχη του να είναι χωρίς δεσμεύσεις, κυριολεκτικά «αφιερωμένοι στην ιατρική» σαν καλόγεροι. Παρά ταύτα με δέχθηκε και μάλιστα όταν του είπα ότι «δεν ενδιαφέρομαι για μισθό παρά μόνο να κάνω ειδικότητα στην κλινική του» μου απάντησε ότι σύντομα θα μου βρει έμμισθη θέση.

Ο Βαλτής ήταν γενικά αυστηρός, μιλούσε σχετικά λίγο, σχεδόν μονολεκτικά, πιθανόν για να μη χάνει χρόνο. Στο γραφείο του, που ήταν στο υπόγειο κοντά στα εργαστήρια, συνήθως τον περίμεναν πολλοί για να του ζητήσουν κάτι. Αυτός ήταν και ο λόγος που συνήθως αργούσε στο μάθημα, αλλά και που άρχιζε αργά την επίσκεψη. Συνήθως ξεκινούσε την επίσκεψη στις 12.30 με 13.00 και τελείωνε στις 15.00 με 15.30.

Τα μαθήματα στο αμφιθέατρο

Η ζωή μου ως ειδικευόμενου με τον καθηγητή Βαλτή σύντομα απέκτησε ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ο Βαλτής στο μάθημα που έκανε στο αμφιθέατρο έφερνε 2-3 ασθενείς και τους παρουσίαζε με τη βοήθεια ενός ειδικευόμενου γιατρού στους φοιτητές. Ο γιατρός έλεγε το ιστορικό και ο Βαλτής συνεχώς τον σταματούσε για να υποβάλει ερωτήσεις. Σχεδόν ακολουθούσε τη μαιευτική μέθοδο του Σωκράτη. Η παρουσίαση από τον ειδικευόμενο απαιτούσε ιδιαίτερη τέχνη, γιατί ο καθηγητής δεν ήθελε να αποκαλυφθεί από την αρχή το μεγάλο μυστικό... η διάγνωση! Το μάθημα του Βαλτή από το αμφιθέατρο -και φαντάζομαι το ίδιο θα ήταν και τα κλινικά μαθήματα που έκανε παλιότερα- ήταν μια άσκηση ιατρικής λογικής και τρόπου σκέψης. Έχω την εντύπωση ότι ακολουθούσε τη διαφορετική διαγνωστική τεχνική του Δάμωνος Βασιλείου. Εγώ είχα πάρει το βιβλίο αυτό από την εποχή που ήμουν φοιτητής -τότε δεν υπήρχε κανένα βιβλίο Παθολογίας από καθηγητή του ΑΠΘ- και αυτό με βοηθούσε να αντεπεξέρχομαι με επιτυχία στη δοκιμασία του μαθήματος.

Υπεύθυνος για την παρουσίαση της κάθε περίπτωσης (ιστορικό, κλινικά ευρήματα, εργαστηριακά, διαφορετική διάγνωση) ήταν ο γιατρός που είχε στον θάλαμό του τον

⁴ Μέχρι τότε ο Βαλτής έπαιρνε ως βοηθούς –μετέπειτα πανεπιστημιακά στελέχη- μόνο αριστούχους. Εγώ ναι μεν δεν είχα άριστα, αλλά είχα τον μεγαλύτερο βαθμό της περιόδου Οκτωβρίου 1965 πράγμα που το θεώρησε προφανώς ικανοποιητικό.

ασθενή. Τις προβολές διαφανειών⁵ τις έκανε τότε με ένα χειροκίνητο προβολέα ο Γ. Καρτάλης, που επειδή δεν είχε πάει ακόμη στο στρατό, αν και νεότερός μου ήταν παλιότερος στην κλινική. Αυτές οι προβολές αφορούσαν σε μια από τις διαγνώσεις που είχαν προκύψει και έπρεπε κυριολεκτικά να είσαι μέσα στο μυαλό του καθηγητή για να καταλαβαίνεις ποια διαφάνεια θέλει σε κάθε στιγμή και να γίνει ταχύτατα η τοποθέτησή της και η προβολή. Μια μέρα που ένας συνάδελφος δεν τα πήγε καθόλου καλά στην παρουσίαση του ασθενούς στο αμφιθέατρο, ο Βαλτής, αφού στο μεταξύ τράβηξε μια τρίχα από τα φρύδια του (αυτό το έκανε συχνά όταν εκνευριζόταν), με φώναξε και μου είπε ότι από δω και στο εξής θα παρουσιάζω μόνο εγώ ασθενείς. Αυτό σήμαινε για μένα τις εξής υποχρεώσεις. Κάθε πρωί που υπήρχε στο πρόγραμμα μάθημα, έπαιρνα στις 8.00 τον καθηγητή στο τηλέφωνο. Ο Βαλτής σήκωνε το τηλέφωνο και έλεγε χωρίς να περιμένει να μιλήσω «Ναι παιδί μου, ναι». Εγώ τότε του έλεγα αρχικά μερικές πληροφορίες για την κατάσταση των σοβαρά πασχόντων ασθενών και στη συνέχεια του πρότεινα ασθενείς για το μάθημα. Συνήθως ήθελε δυο-τρεις ασθενείς, αλλά μερικές φορές ζητούσε μέχρι και τέσσερις, άσχετα αν δεν προλάβαινε να τους χρησιμοποιήσει όλους. Οι διαγνώσεις δεν ήταν πάντοτε σχετικές με κάποια σειρά που είχε στα μαθήματα. Το τι θα δίδασκε καθοριζόταν σε μεγάλο βαθμό από τις περιπτώσεις που νοσηλεύονταν. Έτσι, για παράδειγμα, μπορούσε να παρουσιάσει την ίδια μέρα μια κίρρωση ήπατος με ασκίτη, έναν αποφρακτικό ίκτερο και μια καρδιακή ανεπάρκεια. Η ύπαρξη σημειολογικών ευρημάτων και δύσκολης διαγνωστικής προσέγγισης τον έθελγαν. Συνήθιζε να γράφει τα συμπτώματα στον πίνακα. Μιλούσα σαν μαθηματικός με συχνά «άρα» και κατέληγε σε συμπεράσματα με τετράγωνη λογική. Τα μαθήματά του μπορούσαν να παρακολουθούν με κατανόηση μόνο διαβασμένοι φοιτητές. Οι αδιάβαστοι μάλλον έπλητταν ή δεν έρχονταν στο μάθημα. Βέβαια, τα παρακολουθούσαν και πολλοί άλλοι φοιτητές ή και γιατροί, οπότε το αμφιθέατρο των 180 θέσεων ήταν πάντα γεμάτο. Αξιοπερίεργο είναι ότι ο Βαλτής δεν είχε την αίσθηση του χρόνου. Έτσι το μάθημα αντί να αρχίσει στις 10.15 άρχιζε συνήθως στις 10.40 ή και αργότερα, αλλά ήταν δίωρο μάθημα, οπότε κάλυπτε και το διάλειμμα. Συνήθως έπαιρνε χρόνο και από το μάθημα του επόμενου καθηγητή που περίμενε -καρτερικά ή με αγανάκτηση- τη σειρά του απ' έξω.

---

⁵ Ασπρόμαυρες διαφάνειες, μαύρο φόντο με άσπρα γράμματα, που είχε φωτογραφήσει σε έναν μικρό σκοτεινό θάλαμο και εμφανίσει τα αρνητικά η Β. Τσιγαλίδου. Μετά ανέλαβα επίσης εγώ τις φωτογραφήσεις όχι μόνο για τα μαθήματα, αλλά και για τις επιστημονικές ανακοινώσεις στελεχών της κλινικής.

Οι επισκέψεις στους ασθενείς

Εκείνη την εποχή ο Βαλτής έκανε μια φορά την εβδομάδα επίσκεψη σε όλο το τμήμα και άλλη μια ή δυο φορές στο μισό τμήμα, από τη μέση της κλινικής προς το βάθος που ήταν οι λεγόμενες «θέσεις», δηλαδή δωμάτια με μία ή δύο κλίνες. Η κλινική είχε περίπου 70 κλίνες, αλλά μετά την εφημερία είχε και αρκετά ράντζα, ανά δύο στους μεγάλους θαλάμους (συνολικά 12 ράντζα) και κανένα έως 10 ράντζα στον διάδρομο. Τα ράντζα συνήθως εξαφανίζονταν την επόμενη ή μεθεπόμενη μέρα από την εφημερία. Το πρώτο μισό τμήμα το είχε παραχωρήσει στη δικαιοδοσία του Π. Μεταξά προς τον οποίο είχε μεγάλη εμπιστοσύνη. Ο Μεταξάς έκανε επίσκεψη με τους Τριαντόπουλο, Παπαζαχαρίου και Μπουντούλα. Στην περιοχή του ήμασταν σταθερά ειδικευόμενοι ο Κοντόπουλος και εγώ. Απολαμβάναμε τις επισκέψεις του Μεταξά, τη λεπτομερή εξέταση, αλλά και το ανεπανάληπτο χιούμορ του για το οποίο αξίζει να γραφτεί ένα χωριστό βιβλίο. Ειδικευόμενος βοηθός στις θέσεις ήταν τότε ο νυν καθηγητής της Α' Παθολογικής κ. Ε. Γιαννούλης. Ο Βαλτής νοσήλευε εκεί μερικές φορές σημαντικές προσωπικότητες της πόλης, βουλευτές, δημάρχους, καθηγητές Πανεπιστημίου, γνωστούς δικηγόρους, γιατρούς, επιχειρηματίες κλπ. Μια φορά που θα γινόταν μετά το μεσημέρι εισαγωγή της μητέρας ενός άλλου καθηγητή με φώναξε και μου είπε «θέλω να γίνουν όλα στην εντέλεια και γρήγορα, ιστορικό, εξέταση, αιμοληψίες, καρδιογράφημα, ακτινογραφία, θέλω καλό... σκηνικό»! Προσπαθούσε με τις ιατρικές του υπηρεσίες να τους κάνει να νιώθουν υποχρεωμένοι και να τον βοηθήσουν με της σειρά τους, όταν χρειαστεί κάτι από αυτούς. Συνήθως είχε διάφορα αιτήματα που δεν ήταν προσωπικά, αλλά αφορούσαν στην κλινική ή τα στελέχη το υ Έτσι, κάποτε που νοσήλευε τον Συνταγματάρχη Πατίλη που ήταν και υπουργός Β. Ελλάδας στην κυβέρνηση της δικτατορίας το 1967, του ζήτησε να μεσολαβήσει για να επανέλθει στην κλινική ο Π. Μεταξάς, τον οποίο τον είχε απομακρύνει η Δικτατορία ως ...οπαδό του Α. Παπανδρέου!. Τελικά ο Μεταξάς επανήλθε προς μεγάλη ικανοποίηση του Βαλτή.

Στις επισκέψεις του καθηγητή, οι ειδικευόμενοι ήξεραν άψογα τα ιστορικά και έλεγαν τα εργαστηριακά από στήθους. Θεωρούσαμε ντροπή να συμβουλευθούμε την κάρτα όπου ήταν γραμμένα. Ο καθηγητής πάλι ζητούσε από μας να μην παραγγέλνουμε ασκόπως εξετάσεις, αλλά να ξέρουμε τι ζητάμε και γιατί. Θυμάμαι μια φορά που θυμωσε ό τιν ένας παλιός βοηθός είχε ζητήσει ηπατικές δοκιμασίες (κροκκυδοαντιδράσεις) και δεν μπορούσε να εξηγήσει γιατί είχαν βγει αυξημένες. Στις διαγνωσμένες περιπτώσεις ήθελε να είμαστε περιληπτικοί, αλλά περιεκτικοί π.χ. «ασθενής 55 ετών, λήψη ασπιρίνης, χωρίς ιστορικό έλκους, μια αιματέμεση και δύο μέλαινες μέχρι την εισαγωγή του, αιμοδυναμικά σταθερός αφού πήρε δύο μονάδες αίμα». Ο Βαλτής έπιανε τον σφυγμό και έλεγε στον ασθενή «όχι

άλλη φορά ασπρίνη» και προχωρούσε να ακούσει για τον επόμενο ασθενή. Οι επισκέψεις του κρατούσαν δυο –τρεις ώρες. Τις παρακολουθούσαν όλοι οι συνεργάτες, οι ειδικευόμενοι και οι φοιτητές.

Σε δυσδιάγνωστες περιπτώσεις ασθενών ο Βαλτής καθόταν στο απέναντι κρεβάτι και άκουγε το ιστορικό, έκανε διευκρινιστικές ερωτήσεις, έβλεπε τα εργαστηριακά αποτελέσματα και έκανε διάλογο με τα στελέχη. Σε τέτοιες περιπτώσεις τον θυμάμαι να λέει σχεδόν με τρυφερότητα «τι λες εσύ Παναγιώτη» (στον Μεταξά) ή «τι λες εσύ Ζάχο» (στον Σινάκο) ή «τι νομίζεις Μενέλαε» (στον Παπαδημητρίου) ή «τι σκέφτεσαι Γιάννη» (στον Τριαντόπουλο). Στα καρδιολογικά θέματα συμβουλευόταν τον Παπαζαχαρίου, ο οποίος είχε ατομικό γραφείο πολύ μακριά στο υπόγειο, αλλά ως δια μαγείας ήταν δίπλα στον καθηγητή όταν εκείνος έφτανε σε καρδιοπαθή ασθενή, καθώς και τον Χάρη Μπουντούλα. Ο Χάρης, υπό τον οποίο ήμουν ένα διάστημα βοηθός, ήταν εξαιρετικός κλινικός Παθολόγος - Καρδιολόγος, και επιπλέον τον χαρακτήριζε μεγάλη οργανωτικότητα και εργατικότητα, θα έλεγα μάλιστα ότι ήταν σε κάποιο βαθμό πιστό αντίγραφο του Βαλτή με μόνη διαφορά την πιστή τήρηση του χρόνου. Χρησιμοποιούσε προγραμματισμένα κάθε λεπτό της ημέρας. Έφυγε για δύο χρόνια στις ΗΠΑ και όταν γύρισε, έμεινε περίπου δυο χρόνια στη Θεσσαλονίκη, αλλά μετά τον θάνατο του Βαλτή επέστρεψε στις ΗΠΑ, όπου έκανε μεγάλη καριέρα και εξελέγη καθηγητής καρδιολογίας στο Columbus.

Ο Βαλτής συχνά έκανε αιφνιδιαστικά την εμφάνισή του αργά το βράδυ για να δει από κοντά κάποιον ασθενή για τον οποίο είχε φιλικό ή επιστημονικό ενδιαφέρον. Αυτές οι επισκέψεις μπορεί να γίνονταν αργά το βράδυ, μετά που τελείωνε το ιατρείο του ή και μετά τα μεσάνυχτα, δηλαδή κάποιες φορές χρειάστηκε να μας φωνάξουν από το οίκημα ιατρών, όπου είχαμε ξαπλώσει και άρον – άρον κατεβήκαμε κάτω για να τον ενημερώσουμε. Με αυτά όμως μας κρατούσε σε απίστευτη εγρήγορση. Ο κάθε εφημερεύων ήξερε το ιστορικό όλων των ασθενών που νοσηλεύονταν. Η παρακολούθηση των επισκέψεων, οι συχνές εφημερίες, τα μαθήματα του καθηγητή στο αμφιθέατρο, αλλά και τα δικά μας μαθήματα προς τους φοιτητές, βοηθούσαν σε αυτές τις επιδόσεις.

Μεταβάσεις στην Αθήνα

Ο Βαλτής κατέβαινε συχνά στην Αθήνα για υποθέσεις της κλινικής. Είχε τους γνωστούς του στα Υπουργεία Παιδείας και Υγείας. Σε αυτά τα υπουργεία έμπαινε μέσα ότι ώρα και ημέρα ήθελε, οι θυρωροί τον είχαν μάθει για τα καλά. Έτσι σιγά - σιγά έβρισκε νέες θέσεις για τους άμισθους γιατρούς του. Εγώ, είχα μείνει άμισθος ένα χρόνο, αλλά μετά διορίστηκα ως έμμισθος ειδικευόμενος γιατρός το 1971 και τον Δεκέμβριο του 1972 ως πανεπιστημιακός

βοηθός έδρας –μια που είχα μόνιμα την ευθύνη προετοιμασίας του μαθήματος. Ταυτόχρονα διορίστηκαν ως πανεπιστημιακοί βοηθοί κλινικής οι κ.κ. Α. Κοντόπουλος και Α. Δημητριάδης.

Τα ταξίδια του Βαλτή με το αεροπλάνο ήταν παροιμιώδη. Έφτανε στο αεροδρόμιο την τελευταία στιγμή. Μια φορά που το αυτοκίνητό του ήταν στο συνεργείο τον μετέφερε στο αεροδρόμιο ο Μηλιώνης με το δικό του αμάξι και έκανε σχεδόν ράλι για να προλάβουνε. Μερικές φορές καθυστερούσε το αεροπλάνο να πετάξει για το χατίρι του. Τότε η Ολυμπιακή έκανε τέτοιες χάρες σε διακεκριμένες προσωπικότητες και μάλιστα ήταν κερδοφόρος επιχείρηση με ιδιοκτήτη τον Αρ. Ωνάση.

Υποστήριξη στα στελέχη του

Η διάθεση του Βαλτή να υποστηρίζει τους ανθρώπους που δούλευαν στην κλινική του ήταν μοναδική και απεριγράπτη. Αυτό φαινόταν σε πολλές περιπτώσεις. Στην Ιατρική Εταιρία Θεσσαλονίκης, στα ιατρικά συνέδρια, στις κουβέντες του, στις προαναγγελίες του για επάνοδο του Μπουντούλα και του Χαρσούλη που είχαν φύγει για μετεκπαίδευση στην Καρδιολογία και Ενδοκρινολογία αντίστοιχα. Ακόμη και για τις γυναίκες μας ενδιαφέρονταν –ίσως και από μικροτύψεις γιατί τις στερούσε πολλές ώρες από την παρουσία μας στις οικογένειές μας. Έτσι κάποτε βοήθησε τη σύζυγό μου σε ένα θέμα λέγοντας «δική μας νύφη είσαι και θα σε βοηθήσουμε».

Ο Βαλτής έδινε συστατικές επιστολές για να πάνε οι συνεργάτες του στο εξωτερικό και μεσολαβούσε στο Βρετανικό συμβούλιο ή άλλα ιδρύματα που έδιναν υποτροφίες. Τον Γ. Καρτάλη τον πήρε από το χέρι και τον πήγε στην Αθήνα για να δώσει συνέντευξη για μια υποτροφία. Εμένα και τον Α. Κοντόπουλο μας φώναξε και μας είπε να πάμε να δώσουμε εξετάσεις στο ΙΚΥ στην Αθήνα. Όταν βγήκαν τα αποτελέσματα και είχαμε περάσει και οι δύο, του τηλεφωνήσαμε τα ευχάριστα νέα και παρά το ότι μας συγχάρηκε έδειξε κάποια θλίψη (χαρμολύπη) λέγοντας «...και τώρα χάνω τους επιλοχίες μου»! Ενδιαφερόταν για την πορεία των διδακτορικών διατριβών και των ερευνητικών μας εργασιών. Όλοι είχαμε την αίσθηση ότι ο Βαλτής μας προστατεύει και στο βάθος του μυαλού του υπήρχε μια έγνοια και για μας. Είχε μεγάλη αδυναμία στον Μεταξά, τον οποίο εκτιμούσε πολύ ως γιατρό και έκανε αγώνα για να ψηφιστεί ως καθηγητής. Η υποστήριξη προς τον Μεταξά ήταν περισσότερο και από πατρική.⁶ Πήγε ο ίδιος σε άλλους καθηγητές επίσκεψη για τον σκοπό αυτό, έκανε

⁶ Ήμουν μπροστά όταν ο Βαλτής μπήκε στο γραφείο του Μεταξά και του πρότεινε να βάλει υποψηφιότητα για καθηγητής και εκείνος αιφνιδιασμένος απάντησε «Α, τι να κάνω ως καθηγητής, καλά

τηλεφωνήματα, αλλά και τις σχετικές δεξιώσεις για να συμφιλιωθεί με μερικούς, προς τους οποίους είχε έρθει σε αντίθεση παλιότερα.

Ο Βαλτής δεν ήθελε τα στελέχη του να ανοίγουν ιατρείο πριν να ανθρωθούν επιστημονικά επαρκώς. Ο ίδιος έκανε ακόμη και τότε επισκέψεις κατ' οίκον, αν και πολύ περιορισμένα. Μου έκανε εντύπωση που μια μέρα με φώναξε, αν και δεν είχα ιατρείο και μου ανέθεσε να πηγαίνω και να βλέπω κατ' οίκον δύο ασθενείς. «Κοίταξε και να πληρωθείς γιατί αν δεν πληρωθείς ο ασθενής δεν θα μείνει ευχαριστημένος» μου είπε χαμογελώντας.⁷

Στην Ιατρική Εταιρία Θεσσαλονίκης

Για μερικά χρόνια ο Βαλτής ήταν πρόεδρος στην Ιατρική Εταιρία Θεσσαλονίκη (ΙΕΘ) που τότε συνεδριάζε κάθε Τετάρτη στην αίθουσα του Ιατρικού συλλόγου. Τότε η ΙΕΘ ήταν η πρώτη επιστημονική εταιρία που είχε ιδρυθεί στη Θεσσαλονίκη και οι συνεδριάσεις της είχαν κύρος, ενδιαφέρον και σημαντική συμμετοχή από γιατρούς όλων σχεδόν των ειδικοτήτων. Ο αείμνηστος υφηγητής νευρολογίας Ζερβόπουλος ήταν ο κύριος μοχλός της εταιρίας και εκτός από ταμίας ήταν υπεύθυνος και για την έκδοση των πρακτικών των συνεδριάσεων. Σε αυτά δημοσιεύονταν σε πλήρη μορφή οι ανακοινώσεις, εφόσον ο ενδιαφερόμενος έδινε το πλήρες κείμενο, ή μόνο οι περιλήψεις. Στο τέλος της συνεδρίασης οι έχοντες υποβάλει ερωτήσεις έδιναν γραπτή την ερώτησή τους για να περιληφθεί στα πρακτικά. Επίσης το ίδιο έκανε και ο ερωτώμενος καταθέτων γραπτώς την απάντησή που είχε δώσει προηγουμένως στη συνεδρίαση, ώστε να δημοσιευθεί. Ο Βαλτής συνέλαβε την ιδέα να αποκτήσει η εταιρία ιδιόκτητη στέγη και αγοράστηκε ο χώρος της οδού Δημοσθένους 4. Όταν κάποιο στέλεχος της κλινικής του έκανε μια επιστημονική ανακοίνωση το πρόσωπο του καθηγητή μας έλαμπε και ήταν όλος χαρά. Ήταν μάλιστα έτοιμος να κατακεραυνώσει όποιον έκανε δυσμενή σχόλια εις βάρος του γιατρού της κλινικής του που παρουσίαζε την εργασία. Σε συνέδρια που συμμετείχε παρακολουθούσε πάντα τις ανακοινώσεις των στελεχών του γεμάτος περηφάνια. Ήταν πραγματικός ηγέτης που ενέπνεε και κοιτούσε μόνο μπροστά.

Ο τεχνητός νεφρός και οι μεταμοσχεύσεις

Τον πρώτο τεχνητό νεφρό εγκατέστησε στην κλινική ο Κάρολος Αλεξανδρίδης, αλλά ουσιαστικά λειτούργησε με την έλευση στο νοσοκομείο ΑΧΕΠΑ του Βαλτή. Τη λειτουργία

είμαι εγώ έτσι εδώ», εννοώντας ότι ως δεύτερος στην ιεραρχία και έχοντας την ευθύνη της μισής κλινικής, χωρίς διοικητικές ευθύνες, ήταν ευχαριστημένος, δεν είχε λόγο να αλλάξει κάτι.

⁷ Σχετικά αναφέρεται ότι ο Βαλτής εξέτασε κάποτε έναν φίλο του και δεν δεχόταν να πληρωθεί, ο φίλος όμως επέμενε φορτικά να πληρώσει και τότε ο Βαλτής του είπε «αφού θα με πληρώσεις κάτσε να σε ξαναεξετάσω»!

του τεχνητού νεφρού επέβλεπε αρχικά ο Π. Μεταξάς, αλλά μετά την επάνοδο του Μ. Παπαδημητρίου από την Αγγλία, ο Βαλτής ανέθεσε σε αυτόν τον τεχνητό νεφρό, μια που ο Π. Μεταξάς είχε γίνει πλέον εντεταλμένος υφηγητής. Το ισοζύγιο των υγρών και ηλεκτρολυτών ήταν η ειδικότητα όλων μας. Ακόμη και οι βαρέως πάσχοντες, αποθνήσκοντες είχαν ηλεκτρολυτική ισορροπία. Έχω ακούσει ότι στις πρώτες μεταμοσχεύσεις, οι γιατροί που εφημέρευαν κυριολεκτικά έμεναν μαζί με τον χειρουργηθέντα στο αποστειρωμένο δωμάτιο που το φώτιζε υπεριώδης ακτινοβολία. Τέτοια εμπειρία πρέπει να έχουν οι Παπαδημητρίου, Μπουντούλας και Χαρσούλης. Αν και τα αρχικά ενδιαφέροντα του Βαλτή ήταν προσανατολισμένα στο αίμα και τα αέρια του αίματος, στο τέλος στράφηκε στη νεφρολογία και έδωσε μεγάλη ώθηση στις μεταμοσχεύσεις νεφρών, με συμπρωταγωνιστές χειρουργούς αρχικά τον τολμηρό καθηγητή Κ. Τούντα και έπειτα τον καθηγητή Δ. Λαζαρίδη με τον οποίο είχε γνωριμία και κοινές εμπειρίες από την Εθνική αντίσταση. Οι νεφροπαθείς από το χειρουργείο επέστρεφαν κατευθείαν στην Παθολογική κλινική για μετεχειρητική νοσηλεία και παρακολούθηση, όπου την ευθύνη είχε ο Παπαδημητρίου. Αυτή η φάση ήταν ίσως πιο σημαντική από την ίδια την εγχείρηση της μεταμόσχευσης και αυτό γιατί οι ασθενείς μπορεί να εμφάνιζαν οξεία νεφρική ανεπάρκεια από την ισχαιμία του μοσχεύματος, ή οξεία απόρριψη, ή λοιμώξεις και τα προβλήματά τους ήταν σοβαρά και σύνθετα. Πόσα υγρά θα πάρουν, το ισοζύγιο υγρών, οι ηλεκτρολύτες τους, το σάκχαρο που σε μερικούς ανέβαινε πολύ λόγω της κορτιζόνης, η δυσρύθμιστη υπέρταση, οι γαστρορραγίες, το χειρουργικό τραύμα, οι λοιμώξεις και γενικά οι μετεχειρητικές επιπλοκές ήταν τα προβλήματα που είχαμε να αντιμετωπίσουμε. Έτσι δικαιωματικά ο Βαλτής είχε μεγάλο μερίδιο στην αίγλη και γιατί όχι –τολμώ να το πω αυτό- και στη δόξα ως ο εμπνευστής που οργάνωσε τις μεταμοσχεύσεις. Οι επιτυχίες αυτές διαφήμιζαν την κλινική του. Άλλες κλινικές προσπάθησαν να κάνουν το ίδιο, αλλά η διαφορά τους ήταν μεγάλη. Ο Βαλτής είχε προηγηθεί και δεν έχασε ποτέ την πρωτοπορία.

Άμισθοι σύμβουλοι και συνεργάτες

Άμισθοι σύμβουλοι της κλινικής ήταν για γυναικολογικές περιπτώσεις ο Χ. Γουλής για νευρολογικές ο Κ. Σιαμούλης, για δερματολογικές ο Αρίστιππος Μηνάς (μετέπειτα πρόεδρος της Ιατρικής Σχολής) και για οφθαλμολογικές ο αξέχαστος αδελφός του Βασίλης. Σύμβουλος ουρολόγος διορισμένος προς τούτο ήταν ο αξέχαστος Ι. Γαγανάκης (υφηγητής) που είχε επίσης μετεκπαιδευτεί στη Γλασκόβη. Όλους αυτούς τους εκτιμούσε ιδιαίτερα ο Βαλτής και πάντα μιλούσε εγκωμιάζοντάς τους. Ο Γαγανάκης έκανε την εμφύτευση του ουρητήρα του μοσχεύματος στις μεταμοσχεύσεις, αλλά βρισκόταν ως σύμβουλος στην κλινική όλο το πρωί.

Ήταν καλός επιστήμονας και είχε πηγαίο χιούμορ, αλλά και αθυροστομία. Μερικές φορές χειρουργούσε κάποιες επείγουσες περιπτώσεις και μια που δεν υπήρχαν άλλοι ουρολόγοι τον βοηθούσε στο χειρουργείο ένας ειδικευόμενος χειρουργός και ο βοηθός του θαλάμου. Πάντα θυμάμαι μια στιχομυθία του Μεταξά με τον Γαγανάκη, προς τον οποίο ζητούσε να χειρουργήσει έναν ασθενή που είχε σηπτική κατάσταση από απόστημα νεφρού και ο Γαγανάκης έλεγε «δεν χειρουργώ επί πτωμάτων, δεν μπορώ να χειρουργήσω γιατί ο άρρωστος είναι βαριά, δεν θα το αντέξει» και ο Μεταξάς αντέτεινε «μα επειδή είναι βαριά πρέπει να χειρουργηθεί, ας του δώσουμε μια ευκαιρία». Τελικά ο άρρωστος χειρουργήθηκε και επέζησε. Όταν άρχισε η παροχέτευση του πύου βρώμισε όλο το χειρουργείο από μια αφόρητη δυσοσμία.

Η συμπεριφορά του προς τις νοσηλεύτριες

Ο Βαλτής εκτιμούσε ιδιαίτερα την προϊσταμένη αδελφή κ. Σ. Λαζαρίδου⁸, αλλά και όλες τις καλές αδελφές. Τις απηύθυνε το λόγο με ευγένεια, ήρεμο τόνο και έδειχνε ότι εκτιμούσε το έργο τους, την προσφορά τους προς τον πάσχοντα συνάνθρωπο, αλλά και τη συμβολή τους στην εικόνα της κλινικής. Είχε πολύ καλές σχέσεις με την διευθύντρια της σχολής νοσοκόμων δ. Μαίρη Σταυρίδου. Θυμάμαι ότι, όταν επέστρεφε από κάποιο ταξίδι, πάντα έφερνε για την προϊσταμένη και τις καλές αδελφές από κάποιο δώρο, ένα αναμνηστικό, μια μαντίλα, μια κολόνια κλπ. Μου έχουν πει, ότι αυτά τα μικρά δωράκια πολλές αδελφές εκείνης της εποχής τα διατηρούν ακόμη σαν πολύτιμα κειμήλια. Την προϊσταμένη μερικές φορές τη φώναζε και συζητούσαν για την καλύτερη οργάνωση της κλινικής.

Το εργαστήριο της Α΄ Παθολογικής

Η αγάπη του Βαλτή για την έρευνα και το εργαστήριο εκφράστηκε με την οργάνωση του Μικροβιολογικού – βιοχημικού εργαστηρίου (επικεφαλής ο έμπειρος Μικροβιολόγος Στ. Μελισσάς), του εργαστηρίου αιμόστασης (υπεύθυνος ο Ζ. Σινάκος που είχε εκπαιδευτεί στη Γαλλία), των Ραδιοϊσοτόπων in vitro (υπεύθυνος ο Α. Βυζαντιάδης) και των Ραδιοϊσοτόπων in vivo (υπεύθυνος ο Φ. Γραμματικός). Το εργαστήριο της κλινικής είχε μοναδική αξιοπιστία. Ο Μελισσάς ήταν εργασιομανής και συνήθως ερχόταν το πρωί κατά τις 12.30 και έφευγε τα ξημερώματα περίπου στις 4.00 ή 5.00. Όταν επανερχόταν στην κλινική φρέσκος μετά

⁸ Η Λαζαρίδου ήταν προϊσταμένη με προσωπικότητα και ο Βαλτής τη θεωρούσε κάτι σαν «μάννα του λόχου». Υπηρετούσαν τότε στην κλινική και πολλές καλές αδελφές της σχολής νοσοκόμων όπως η Α. Δαγκλή και η Θ. Γαζή, για να θυμηθώ αυτές που στη συνέχεια μετακινήθηκαν στο Ιπποκράτειο. Σε αυτή την παράδοση των εξαιρετικών αδελφών ανήκει και η Όλγα Λιακοπούλου, τωρινή προϊσταμένη της Β΄ Προπ. Παθολ. Κλινικής και η Σοφία Κωστελίδου που είχε εκπαιδευτεί στην Αγγλία σε θέματα τεχνητού νεφρού.

ελάχιστο ύπνο, άλλαζε παπούτσια και έβαζε κάτι φαρδιά και πολυφορεμένα για να χωρούνε τα πόδια του που πρηζότανε από την ορθοστασία. Τη νύχτα συχνά κοιμόταν στην καρέκλα, περιμένοντας να επωασθεί μια μέθοδος, μια που τότε δεν υπήρχαν αυτόματοι αναλυτές και όλα τα εργαστηριακά γινόντουσαν με την πιπέτα στο χέρι. Τον Μελισσά τον αποκαλούσαμε... «θείο» και πολλοί τού έκαναν μερικές φάρσες⁹ για να ανταποδώσουν τις δικές του. Μάλιστα κάποτε τον έτυχα να κάνει ο ίδιος οσφουονωτιαία παρακέντηση σε ασθενή που δεν είχαν κατορθώσει οι κλινικοί να τον παρακεντήσουν. Πρόσεξα τότε την τεχνική του και έκτοτε την εφήρμοσα και εγώ με επιτυχία. Ο Μελισσάς μπορούσε να παίρνει και να βλέπει μυελογράμματα, αλλά πλέον ειδική ήταν η Β. Τσιγαλίδου που ερχόταν και δούλευε τότε μερικές ώρες της ημέρας αμίσθως. Ο Βαλτής συγχωρούσε στον Μελισσά την καθυστερημένη προσέλευση μια που τότε εργαζόταν άμισθος. Εξάλλου σε σύνολο ωρών δούλευε με το παραπάνω.

Οι εφημερίες μας

Εκείνη την εποχή οι ειδικευόμενοι διακρίνονταν σε β' ειδικευόμενο (αρχάριο), σε α' ειδικευόμενο (συνήθως μετά τον πρώτο χρόνο) και σε επικεφαλής ειδικευόμενους που έπαιρναν το χρίσμα ανάλογα με τις ικανότητές τους. Οι ειδικευμένοι εσωτερικοί βοηθοί εφημέρευαν ως επικεφαλής εφημερεύοντες. Ο ειδικός επιμελητής δεν έμενε μέσα στην κλινική, αλλά ερχόταν το βράδυ της εφημερίας κατά τις 20.00 και έκανε επίσκεψη σε όλο το τμήμα, δηλαδή σε 60-70 ασθενείς. Τότε ήταν επιμελητές ο Φ. Γραμματικός, ο Μ. Παπαδημητρίου, ο Γ. Παπαζαχαρίου, ο Ι. Τριαντόπουλος, ο Χ. Μπουντούλας και ο Φ. Χαρσούλης. Επικεφαλής εφημερίας μπαίνανε ο Α. Μηλιώνης και ο Ζ. Πολυμενίδης. Εγώ, καθώς και οι Κοντόπουλος και Δημητριάδης που ήμασταν σύγχρονοι, εφημερεύσαμε ως επικεφαλής εφημερίας ακριβώς στα δύο χρόνια ειδικότητας. Ο Βαλτής ζητούσε να είμαστε προσεκτικοί και να μη διενεργούμε άσκοπες εισαγωγές, όταν δεν είναι απαραίτητο για τον άρρωστο. Μια φορά που είχε κάνει το μεσημέρι τις σχετικές συστάσεις, το απόγευμα εξέτασα έναν άρρωστο της εφημερίας με γνωστή διάγνωση αλκοολικής κίρρωσης με ασκίτη και δεν τον έβαλα στην κλινική, αλλά του έδωσα συνταγή για Aldacton & Lasix που τα είχε διακόψει. Μετά από ένα δίωρο με ζήτησε ο Βαλτής στο τηλέφωνο να μου πει «Βρε παιδί μου Καραμήτσο, κάνε μου ένα μικρό ρουσφέτι και βάλε τον ασθενή στην κλινική, γιατί μου το ζήτησε»!

⁹ Κλασική φάρσα ήταν να του προαναγγέλλουν ότι θα στείλουν δείγμα για προσδιορισμό λίπους στα κόπρανα.

Όταν εφημερεύαμε ως επικεφαλής γενικής εφημερίας δυο ισοδύναμοι γιατροί, μοιράζαμε τη νύχτα, ένας 24.00 με 4.00 και άλλος 4.00 με 8.00. Όποιος κοιμόταν το μεσημέρι τραβούσε το ωράριό του μέχρι τις 4.00 το πρωί. Αυτό το ωράριο ήταν της προτιμήσεώς μου. Την επόμενη μέρα ήταν κανόνας να κάνει ο Βαλτής επίσκεψη που κρατούσε τουλάχιστον μέχρι τις 15.30. Το άσχημο ήταν όταν σε κάποιον συνέπιπτε (κακώς) να είναι υπόχρεος υπηρεσίας και στον τεχνητό νεφρό από τις 15.00 μέχρι τις 18.00. Τα απογεύματα είχαμε και φροντιστηριακά μαθήματα κλινικής διαγνωστικής προς τους φοιτητές και αν είχε συμπέσει για κάποιον να εφημερεύει την προηγούμενη, να είναι βάρδια στον τεχνητό νεφρό, καθώς και να έχει απογευματινό μάθημα ήταν ...σκότωμα. Τότε άρχισαν να με πονούνε καυσαλγικά τα πέλματα των ποδιών μου και νόμιζα ότι φταίνε οι πάτοι των παπουτσιών. Προφανώς όμως έφταιγε η πολύωρη ορθοστασία, γιατί όταν σταμάτησε αυτό το εξοντωτικό πρόγραμμα σταμάτησαν και οι ενοχλήσεις. Ο Βαλτής κάποτε είπε στον Κοντόπουλο ότι «ξέρω πως σας εκμεταλλεύομαι και ότι σας ανταποδίδω το 50% αυτού που μου δίνετε»!

Οι εξετάσεις των φοιτητών

Ο Βαλτής ήταν πολύ δίκαιος εξεταστής. Τους φοιτητές τους μάντρωνε σε ένα χώρο δίπλα στο γραφείο του υπό την επιτήρηση ενός βοηθού και έπαιρνε στο γραφείο του για εξέταση κάθε φορά μια μικρή ομάδα. Έμπαιναν όμως για εξέταση ένας φοιτητής κάθε φορά, αλλά παρουσία μερικών από τους προηγούμενους. Έκανε σε όλους τις ίδιες ερωτήσεις και έτσι η εξέταση σε βαθμό δυσκολίας ήταν παρόμοια. Σήμερα δεν μπορεί να γίνει αυτό γιατί υπάρχουν τα κινητά τηλέφωνα. Στις εξετάσεις μαζί με τον Βαλτή ήταν αρχικά ο Καρτάλης και αργότερα εγώ. Όταν τελείωνε με όλους τους φοιτητές φώναζε τους παλιούς βοηθούς (τους επιλοχίες όπως έλεγε) και ζητούσε τη γνώμη τους για τον βαθμό που θα έβαζε στον κάθε φοιτητή. Έτσι μια φορά που ένας «επιλοχίας» ήταν πολύ αυστηρός στον βαθμό που πρότεινε για μια κοπέλα, ο Βαλτής του πέταξε ειρωνικά την ατάκα «μισογύνη εσύ» γνωρίζοντας ότι ο εν λόγω επιλοχίας ήταν πολύ ευαίσθητος στον... ποδόγυρο μια και συνεχώς συγκέντρωνε γύρω του φοιτήτριες για επιπλέον ...κλινικό μάθημα.

Μερικές φορές ο Βαλτής ζητούσε για διάφορα θέματα τη γνώμη μας, θυμάμαι μάλιστα ότι κάποτε μας φώναξε εμένα και τον Κοντόπουλο και μας ανέθεσε να κάνουμε ένα υπόμνημα για τη σειρά λήψης ειδικότητας των γιατρών μετά από πανελλήνιες εξετάσεις.

Το βιβλίο Παθολογίας

Ο Βαλτής ήταν ο πρώτος καθηγητής Παθολογίας που έβγαλε πλήρες βιβλίο. Αρχικά κυκλοφόρησε κατά δόσεις μερικά κεφάλαια σε πολυγραφημένες σημειώσεις¹⁰. Έπειτα βγήκε το πρώτο δίτομο βιβλίο με εκδότη τον αείμνηστο Α. Σιώκη, το οποίο σύντομα επανεκδόθηκε. Ο Σιώκης έδινε για δακτυλογραφήσεις τα κείμενα στον αείμνηστο Ανδρέα Μιχάλη που αργότερα ίδρυσε τον εκδοτικό οίκο University Studio Press. Η έκδοση είχε γίνει με το σύστημα όφσετ. Τα διάφορα κεφάλαια τα έγραφαν οι συνεργάτες του Βαλτή και τα διόρθωνε ο ίδιος. Βασικές πηγές για το βιβλίο ήταν διάφορα ξένα συγγράμματα, άρθρα ανασκοπήσεως και κυρίως η Παθολογία του Harrison. Επιμελητής έκδοσης ήταν ο Καρτάλης. Αυτός πήγαινε τα βράδια και στο γραφείο ή στο σπίτι του Βαλτή για συνεργασία. Ο Βαλτής έκανε τις διορθώσεις και τις προσθήκες του με μικρά λεπτά γράμματα στο περιθώριο της σελίδας ή ανάμεσα στις σειρές. Στην τελευταία έκδοση βοηθήσαμε τον Καρτάλη ο Κοντόπουλος, ο τότε ειδικευόμενος αξέχαστος Τζώρτζης Παπαδόπουλος¹¹ και εγώ, που εκείνη την εποχή ήμασταν σχεδόν συνεχώς μέσα στο νοσοκομείο, σαν τους παλιούς εσωτερικούς βοηθούς. Έπρεπε να προσέξουμε για τυχόν λάθη -ουσιαστικά και τυπογραφικά- και να κολλήσουμε τις επικεφαλίδες που είχαν μεγαλύτερο μέγεθος γραμμάτων ή ήταν bold. Ένα μεσημέρι με φώναξε ο Βαλτής και μου έδωσε ένα μικρού σχήματος βιβλίο κάπου 180 -200 σελίδων για τις διάφορες δηλητηριάσεις και μου είπε να το διαβάσω και να του πάω την επομένη (!) ένα κείμενο το πολύ δύο σελίδων, ως απόσταγμα. Το έκανα και το κομμάτι αυτό περιλήφθηκε στο τέλος του βιβλίου που βγήκε το 1972. Το όνομά μου δεν αναφέρθηκε γιατί δεν είχα καν τελειώσει την ειδικότητα. Το βιβλίο του Βαλτή το διάβαζαν για αρκετά χρόνια μετά το θάνατό του οι φοιτητές για τις πτυχιακές εξετάσεις Παθολογίας γιατί ήταν περιεκτικό, χωρίς πλατειασμούς και περιττές πολυλογίες.

Η πρώτη εντατική

Ο Βαλτής πρωτοπόρησε και στη δημιουργία εντατικής. Βέβαια στην αρχή η εντατική περιλάμβανε δύο μόνο κρεβάτια και είχε ως εξοπλισμό δύο καταγραφικά καρδιακού ρυθμού (monitors), έναν αναπνευστήρα τύπου Bird και έναν τεράστιο απινιδωτή που ήταν σαν κινούμενο περίπτερο. Με αυτόν τον απινιδωτή σώθηκαν ασθενείς της εντατικής, αλλά και νοσηλεύόμενοι σε απομακρυσμένους θαλάμους. Τους τοποθετούσαμε στο πάτωμα και αρχίζαμε την καρδιοαναπνευστική αναζωογόνηση. Δυστυχώς δεν είχε μέσα στον χώρο της εντατικής εντεταλμένη νοσηλεύτρια, βλέπετε πάντα οι νοσηλεύτριες ήταν λίγες. Φτάναμε και

¹⁰ Για όσους νεότερους δεν το γνωρίζουν ο πολύγραφος ήταν μια συσκευή που με τη χρήση μεμβράνης, στην οποία είχαν χτυπηθεί τα γράμματα με γραφομηχανή, έβγαιναν πολλά αντίγραφα, αφού η μεμβράνη πασαλειβόταν με μελάνη γύρω από ένα περιστρεφόμενο κύλινδρο που ερχόταν σε επαφή με τα χαρτιά.

¹¹ Πέθανε αιφνιδίως στο οίκημα ιατρών του νοσοκομείου ΑΧΕΠΑ τον χειμώνα του 1973.

περισσεύαμε όμως οι γιατροί που τριγυρίζαμε στην κλινική όλη τη νύχτα, όταν είχαμε βαριές περιπτώσεις. Έτσι σώθηκαν πολλοί αξιόλογοι, αλλά και απλοί άνθρωποι χάρη στη διάθεσή μας για εθελοντισμό και αυταπάρνηση που μας ενέπνεε ο Βαλτής. Μερικούς από τους διασωθέντες τους βλέπω πότε-πότε στο δρόμο και θυμάμαι εκείνη την ηρωική εποχή. Επίσης τότε λειτουργούσε ένας μονόκλινος αποστειρωμένος θάλαμος για τις μεταμοσχεύσεις νεφρών ακριβώς δίπλα στο γραφείο της προϊσταμένης. Εκεί είχε και συνοδό νοσηλεύτρια όλο το 24ωρο.

Πρωτοβουλία γιατρών για μαθήματα

Από την πολλή δουλειά δεν υπήρχε χρόνος για θεωρητικά μαθήματα πλέον των φοιτητικών μαθημάτων του αμφιθεάτρου που τα παρακολουθούσαμε όλοι. Έτσι οι νεαροί γιατροί αποφασίσαμε το 1971 και εγκαινιάσαμε μόνοι μας μαθήματα που γίνονταν ένα βράδυ της εβδομάδας 21.00-22.00 με ομιλητή έναν παλιό ειδικευόμενο ή πανεπιστημιακό βοηθό. Ο Βαλτής μετά από ένα διάστημα το πληροφορήθηκε και φώναξε εμένα, τον Κοντόπουλο και τον Δημητριάδη για να μάθει τι τρέχει. Του είπαμε απλά και αφοπλιστικά ότι διψούσαμε για επιπλέον μαθήματα και αυτοοργανωθήκαμε. Ο Βαλτής, αν και νομίζω ότι ελαφρώς θίχθηκε, γιατί η έλλειψη μαθημάτων προς τους ειδικευόμενους ήταν ένα κενό που υπήρχε υπό τη διεύθυνσή του, κατά βάθος μάς παραδέχθηκε, καθώς κατόπιν ερχόταν και ο ίδιος σε αυτά τα μαθήματα.

Επιστημονικές συγκεντρώσεις ΑΧΕΠΑ

Τότε για μερικά χρόνια γινόταν στο αμφιθέατρο μια επιστημονική συγκέντρωση την εβδομάδα για όλους τους γιατρούς του νοσοκομείου, κυρίως όμως Παθολόγους και Χειρουργούς. Σε αυτά τα βραδινά έλαμψε το άστρο του Βαλτή, αλλά και του Μεταξά που είχε άποψη ακόμη και για χειρουργικά θέματα. Παρουσίαζαν περιπτώσεις ο Γ. Μπλάτζας και ο Ο. Αλετράς, τότε υφηγητές, ο Ι. Δαδούκης και ο αείμνηστος Ι. Σάπικας (όλοι διακεκριμένοι χειρουργοί), - τότε επιμελητές, αλλά και νεότεροι επιμελητές όπως ο Ε. Τζαρντίνογλου και βοηθοί όπως ο Χ. Παπακωνσταντίνου, ο Ο. Γαμβρός, ο Ν. Χαρλάφτης και ο Ε. Φαχαντίδης, σήμερα καθηγητές. Επίσης παρουσίαζε ο Μ. Πυρπασόπουλος (παθολόγος –νεφρολόγος, μετέπειτα πρόεδρος του ΑΧΕΠΑ) και ο Γ. Ζιάκας (παθολόγος – καρδιολόγος μετέπειτα καθηγητής στην Α'Πρ.Παθολ.κλινική). Εκεί έκανα και εγώ την πρώτη μου παρουσίαση. Επρόκειτο για ένα παιδί που είχε οξεία λευχαιμία με διήθηση των νεφρών που προκάλεσε νεφρική ανεπάρκεια. Ο Βαλτής καθισμένος μπροστά καμάρωνε. Τότε γνώρισα και τον

καθηγητή της Θεολογίας κ. Σ. Σάκκο που ερχόταν με εθελοντές να δώσουν αίμα για τα άρρωστα παιδιά προς μεγάλη ικανοποίηση του Βαλτή και του Σινάκου.

Κάποια στιγμή μου προτάθηκε να εργαστώ ως διδάσκων στη Σχολή Παστέρ (16.00-18.00 τρεις φορές την εβδομάδα θα έκανα Νοσολογία σε μελλοντικούς ιατρικούς επισκέπτες) και ζήτησα την άδεια του Βαλτή (ήθελα πολύ να πάρω αυτή τη δουλειά γιατί ήμουν τότε άμισθος). Ο καθηγητής το δέχθηκε χωρίς δισταγμό και μου είπε μάλιστα «Να πάς, γιατί ό,τι διδάσκεις το μαθαίνεις καλύτερα». Από τότε ποτέ δεν αρνούμαι όταν μου προτείνουν να κάνω κάποια ομιλία, γιατί θυμάμαι τα λόγια του Βαλτή.

Κοινωνικές συναναστροφές

Οι νεότεροι εργαζόμενοι στην κλινική Βαλτή συνδεθήκαμε και κοινωνικά. Έτσι κάναμε πάρτι, στα οποία μαζευόμασταν όσοι δεν εφημέρευαν ή πηγαίναμε ομαδικά σε μια ταβέρνα στην Τούμπα, με πρόσχημα να φάμε κάποιο λαγό που μας έφερε ασθενής που είχε ευγνώμονα αισθήματα. Διαλέγαμε ήσυχες μέρες π.χ. παραμονή γενικής εφημερίας. Σε ένα από τα πάρτι βάζαμε δίσκους Θεοδωράκη εν μέσω δικτατορίας που είχε απαγορεύσει τα τραγούδια του και υπήρχε φόβος να μας πιάσουν. Άλλος ανέβαζε την ένταση και άλλος την κατέβαζε ζητώντας λίγη αυτοσυγκράτηση. Αν μας πιάνανε θα άδειαζε από γιατρούς η Α΄ Παθολογική κλινική. Μερικές φορές πηγαίναμε για ποδόσφαιρο στο αγρόκτημα του πανεπιστημίου στη στροφή προς Θέρμη, που είχε ένα γήπεδο χωρίς γκαζόν. Ερχόταν μαζί μας ο ακτινολόγος Ευφραιμίδης (εραστής της θέσης του τερματοφύλακα), αλλά και γιατροί άλλων κλινικών, όπως ο αξέχαστος Ρεκόπουλος της Α΄ Προπ. Παθολ. κλινικής, με το απίθανο χιούμορ του.¹² Επίσης πηγαίναμε και παρακολουθούσαμε ποδοσφαιρικούς αγώνες κυρίως στην Τούμπα, μια και ο Μπουντούλας και ο Παρχαρίδης ήταν ΠΑΟΚτσήδες, αλλά και στο Καυτατζόγλειο με τον Μηλιώνη που ήταν οπαδός του Ηρακλή. Μερικές φορές πηγαίναμε κάποιες Κυριακές για ψάρεμα στην Νέα Ηράκλεια με μια μεγάλη βάρκα ενός ψαρά, του οποίου νοσηλεύαμε τη γυναίκα του με απλαστική αναιμία. Τα ψάρια που πιάναμε τα τρώγαμε επί τόπου σε ένα ταβερνάκι και αγοράζαμε άλλα για τα σπίτια μας, όσοι ήμασταν παντρεμένοι. Το αξιοπερίεργο είναι ότι ακόμη και στο ψάρεμα... για ιατρική συζητούσαμε! Για ψάρεμα πήγαιναν τότε, αλλά και μετέπειτα ο Μεταξάς και ο Σινάκος. Για τον Μεταξά είχε κυκλοφορήσει η φήμη ότι όταν δεν τσιμπούσαν τα ψάρια, για να περνάει η ώρα διάβαζε το... «New England» μέσα στη βάρκα!

¹² Το καταπληκτικότερο είναι ότι αστεειύμενος κάποτε φώναξε δυνατά από απόσταση 20 μέτρων στην αγέρωχη αλλά ανύπαντρη προϊσταμένη «Εγώ στο έχω δηλώσει, δεν πρόκειται να σε παντρευτώ» και εκείνη που ήταν σοβαρή και αυστηρών αρχών δεν ήξερε που να κρυφτεί.

Προώθηση της έρευνας

Ο Βαλτής κατά περιόδους έβγαζε από υποχρέωση θαλάμων έναν ή δυο επιμελητές του για ένα εξάμηνο, ώστε να ασχοληθούν αποκλειστικά με έρευνα. Έτσι πολλές διατριβές έγιναν με σκυλιά στο πειραματικό χειρουργείο. Όπως προανέφερα, ο καθηγητής μου είχε ιδιαίτερη κλίση στο εργαστήριο και μάλιστα, ακόμη και μέσα σε όλες τις ασχολίες του, θυμόταν να κάνει πότε –πότε μια βόλτα στα εργαστήρια και να ρωτήσει τον καθένα με τι ασχολείται. Εξάλλου το γραφείο του ήταν στο υπόγειο δίπλα στα εργαστήρια. Θυμάμαι μια φορά που μου είπε να βάλω σε κίνηση μια τεράστια υπερφυγόκεντρο που είχε πολύ καιρό να μπει σε λειτουργία για να μη σκουριάσει. Όταν ετοιμαζόταν ο Μεταξάς να βάλει υποψηφιότητα για καθηγητής μιας νέας έδρας, της « Β΄ Προπαιδευτικής Παθολογικής κλινικής», με φώναξε ο Βαλτής με τον Μεταξά και τον Τριαντόπουλο και μου είπαν να βγω από τους θαλάμους και να δουλέψω στο εργαστήριο σε μια ερευνητική ιδέα που είχε ο Μεταξάς. Εγώ αρχικά αντέδρασα -γιατί δεν είχα ακόμη τελειώσει την ειδικότητα- αλλά μου είπαν ότι θα συμμετέχω στις γενικές εφημερίες και στις επισκέψεις, οπότε το δέχθηκα. Μαζί μου κατέβηκε στο εργαστήριο και ο Κοντόπουλος και ένας ειδικευόμενος Καβαλιώτης ο Άλκης Χατζής. Ο Μεταξάς προσπαθούσε να εφαρμόσει εντερικές πλύσεις σε απομονωμένο λεπτό έντερο –με δύο παρά φύσιν έδρες- αντί για τεχνητό νεφρό, δεδομένου ότι τα μηχανήματα αιμοκάθαρσης ήταν ελάχιστα και οι ασθενείς πολλοί. Φτιάχναμε τα υγρά των εντερικών πλύσεων, κάναμε εργαστηριακές μετρήσεις και παρακολουθούσαμε αυτούς τους ασθενείς. Παράλληλα ο Μεταξάς προσπαθούσε να συντηρεί στη ζωή νεφροπαθείς με περιοδική εβδομαδιαία κάθαρση. Ήμασταν τότε όλοι τεχνίτες στην τοποθέτηση περιτοναϊκού καθετήρα πλύσεων. Τα μπουκάλια των πλύσεων (τότε δεν είχαμε σάκους) τα άλλαζαν οι φοιτητές του τριμήνου που έκαναν βάρδιες. Έτσι ο Βαλτής, παρ' όλες τις αντιξοότητες της ελληνικής πραγματικότητας κατάφερνε να καινοτομεί.

Νεφρολογική εταιρία

Οι περισσότεροι γιατροί της κλινικής του Βαλτή παίζαμε στα δάκτυλα την τότε νεφρολογία. Χωρίς να έχουμε τίτλο νεφρολογίας άνετα αντιμετωπίζαμε οποιοδήποτε νεφρολογικό ασθενή. Ο Βαλτής συνέβαλε και στην ίδρυση της Ελληνικής Νεφρολογικής Εταιρίας. Ήταν τόσο μεγάλο το κύρος του, ώστε πέρασε στο καταστατικό της εταιρίας τον όρο ο πρόεδρος της να προέρχεται εναλλάξ από Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Επίσης οι επιστημονικές συνεδριάσεις της εταιρίας γίνονταν εναλλάξ στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη ανά εξάμηνο. Εκείνη την εποχή η Θεσσαλονίκη είχε τη μεγαλύτερη σειρά μεταμοσχεύσεων και καλύτερα αποτελέσματα από

ό,τι τα Αθηναϊκά κέντρα. Προέκταση αυτού του κύρους που είχε η Θεσσαλονίκη στη Νεφρολογία ήταν -μετά τον θάνατο του Βαλτή- η ανάθεση της προεδρίας ενός παγκοσμίου συνεδρίου νεφρολογίας στον Μεταξά, αν και το συνέδριο έγινε στην Αθήνα, λόγω της υπεροχής της σε ξενοδοχεία και συνεδριακούς χώρους.

Προβλήματα καρδιάς.

Ο Βαλτής κάπνιζε πολύ και σε συνδυασμό με τον εξαντλητικό ρυθμό που είχε στη ζωή του έπαθε πολύ νέος το πρώτο του έμφραγμα. Όταν τον γνώρισα είχε αντικαταστήσει το τσιγάρο με πίπα, με την οποία περισσότερο έπαιζε παρά κάπνιζε.

Μετά από μια δεξίωση ο Βαλτής έπαθε το τρίτο και θανατηφόρο έμφραγμα μυοκαρδίου. Φαίνεται ότι το τελευταίο διάστημα είχε αρχίσει να έχει στηθάγχη. Ωστόσο, δεν δεχόταν να επιβραδύνει τον ρυθμό βαδίσματος του, συνήθως βιάδιζε βιαστικός γιατί ήταν πάντα καθυστερημένος. Όταν πηγαίναμε μαζί για το μάθημα του αμφιθεάτρου έκανε και μια-δυο στάσεις δήθεν για να τακτοποιήσει τον καπνό, να ανάψει την πίπα του και να μου πει δυο λόγια. Δυστυχώς δεν πρόλαβε να κάνει εγχείρηση στα στεφανιαία του και με ένα ακόμη έμφραγμα επήλθε ο πρόωρος θάνατός του. Την ημέρα του θανάτου του Βαλτή είχε παγώσει όλο το ΑΧΕΠΑ και ιδίως η κλινική του. Τον είδα νωρίς το πρωί να κείται νεκρός σε ένα από τα κρεβάτια της εντατικής του, εκεί που είχαν σωθεί τόσοι και τόσοι ασθενείς. Έσκυσα και τον φίλησα στο μέτωπο και θυμάμαι ό,τι δεν μπόρεσα να συγκρατήσω τα δάκρυα μου. Η σωρός με το φέρετρο μετά από λίγο τοποθετήθηκε στο μέσον της εκκλησίας του νοσοκομείου και εμείς στεκόμασταν σαν τιμητική φρουρά τέσσερα άτομα επί ώρες. Εκατοντάδες κόσμου πέρασαν και χαιρέτισαν τον μεγάλο νεκρό. Το φέρετρο, στην εκκλησία της Αγίας του Θεού Σοφίας που έγινε την επομένη μέρα η εξόδιος ακολουθία το σηκώσαμε εμείς και όχι οι υπάλληλοι του γραφείου κηδειών. Δύσκολα συγκρατούσαμε τα δάκρυά μας. Ήταν σαν να χάναμε τον πατέρα μας. Η απώλεια ήταν πράγματι πολύ μεγάλη. Για την Ιατρική Σχολή, για την κλινική, για τη Νεφρολογική εταιρία, για τους ασθενείς, για τη Θεσσαλονίκη και για εμάς. Ο Μεταξάς εκείνη την εποχή είχε μια φοβερή κρίση δισκοπάθειας -ευρισκόμενος κλινήρης με έλξη της σπονδυλικής στήλης- και ήρθε μετά δυσκολίας στην εκκλησία στηριζόμενος σε μπαστούνι. Στην μνήμη του καθηγητή Βαλτή έγινε μετά 10 χρόνια μια ημερίδα με ομιλητές στελέχη του, βγήκε ένας τιμητικός τόμος με «Θέματα Παθολογίας» το 1996 με επιστημονικό εκδότη τον Π. Μεταξά και έγινε η πρόσφατη εκδήλωση στο Τελλόγλειο που αποτέλεσε την αφορμή να γράψω αυτό το κείμενο. Επίσης έκανε διάφορες εκδηλώσεις και η Ελληνική Νεφρολογική Εταιρία. Ο χώρος της παλιάς κλινικής Βαλτή στεγάζει σήμερα την Α΄ Καρδιολογική κλινική και ονομάζεται «πτέρυγα Δημ. Βαλτή».

Η Κλινική Μεταξά (Β΄ Προπαιδευτική Παθολογική Κλινική)

Με την ίδρυση της Β΄ Προπαιδευτικής κλινικής είχε εκλεγεί καθηγητής ο Μεταξάς και η κλινική του φιλοξενήθηκε για τρία χρόνια στον μισό χώρο της Α΄ Παθολογικής κλινικής. Έπειτα έγινε μεταφορά της κλινικής Μεταξά στο νέο νοσοκομείο Αγία Σοφία, το οποίο στη συνέχεια ενοποιήθηκε με το Ιπποκράτειο, όπως είχε μετονομαστεί το παλιό Λαϊκό νοσοκομείο. Εκεί συνεχίστηκε η παράδοση του πνεύματος Βαλτή. Πριν να μεταφερθεί η κλινική του Μεταξά, μερικά στελέχη του έστειλαν ένα έγγραφο και ζητούσαν να μείνει ο Μεταξάς στον ίδιο χώρο και να μεταφερθεί ο νέος καθηγητής της Α΄ Παθολογικής κ. Αχ. Τουρκαντώνης στο Αγία Σοφία. Ο καθηγητής Τουρκαντώνης δεν δέχθηκε να αλλάξει έδρα και έτσι μεταφέρθηκε ο Μεταξάς με τη Β΄ Προπαιδευτική κλινική. Τα πρώτα στελέχη του Μεταξά ήταν οι επιμελητές Ι. Τριαντόπουλος, και βοηθοί οι παθολόγοι-νεφρολόγοι Α. Δημητριάδης και Γ. Σακελλαρίου. Αυτούς τους έδωσε ο Βαλτής στον Μεταξά με τη θέλησή του για να τον βοηθήσουν στα πρώτα βήματα της νέας κλινικής. Έπειτα διορίστηκαν σε νέες θέσεις ως πανεπιστημιακοί βοηθοί οι κ.κ. Π. Γκελερής, Δ. Μέμμος, και Ν. Ευγενίδης και οι τρεις σήμερα καθηγητές. Αργότερα πήγαμε με «ελευθέρα μετεγγραφή» ως επιμελητές ο Παπαδημητρίου, ο Χαρσούλης, ο Σινάκος, ο Κοντόπουλος, και εγώ. Ο Πολυμενίδης ανέλαβε το εργαστήριο ιστοσυμβατότητας. Ο Μηλιώνης σύντομα έγινε διευθυντής σε Παθολογική κλινική του νοσοκομείου Παπανικολάου. Ο Καρτάλης που μετά τη μετεκπαίδευσή του δούλεψε ως διευθυντής στην αιμοδοσία του Ιπποκρατείου, έπειτα έγινε διευθυντής σε μια Παθολογική κλινική του νοσοκομείου Παπανικολάου, και μετά από λίγο καιρό εκλέχθηκε καθηγητής Παθολογίας στην Αλεξανδρούπολη. Στην Α΄ Παθολογική έμειναν οι Φ. Γραμματικός (έγινε έπειτα καθηγητής πυρηνικής ιατρικής) και από τους νεότερους, ο Ε. Γιαννούλης (νυν καθηγητής Παθολογίας), ο Α. Σπηλιόπουλος (μετέπειτα βουλευτής και υπουργός), και ο Γ. Παρχαρίδης (σήμερα καθηγητής διευθυντής της καρδιολογικής κλινικής και διευθυντής του τομέα Παθολογίας) και οι Α. Λαζαρίδης, Δ. Γρέκας και Π. Νικολαΐδης επίσης σήμερα καθηγητές. Αυτοί κράτησαν την Α΄ Παθολογική και έκαναν σπουδαία καριέρα εκεί με διευθυντή τον καθηγητή Αχ. Τουρκαντώνη που είχε έρθει νωρίτερα από τη Γερμανία και εργάστηκε για λίγο στην Α΄ Προπαιδευτική Παθολογική κλινική του καθηγητή Γ. Τσουρουτσόγλου. Ήταν όλα τα στελέχη της Α΄ Παθολογικής Κλινικής γιατροί εκπαιδευμένοι μέσα στο δημιουργικό καμίνι της κλινικής Βαλτή. Από την Α΄ Παθολογική και από την «αποικία της» τη Β΄ Προπαιδευτική Παθολογική κλινική βγήκαν σπουδαίοι γιατροί που στελέχωσαν Πανεπιστημιακές κλινικές ή κλινικές του ΕΣΥ σε διάφορες πόλεις της χώρας, αλλά και πολύ καλοί ιδιώτες γιατροί.

Συμπεράσματα

Η Α΄ Παθολογική κλινική με την ηγεσία του καθηγητή Βαλτή υπήρξε μια κλινική πρότυπο που δύσκολα μπορεί να ξαναγίνει, γιατί προσωπικότητες σαν τον Βαλτή δεν εμφανίζονται συχνά. Η κλινική αυτή τροφοδότησε με στελέχη τη Β΄ Προπαιδευτική Παθολογική κλινική και πολλές νοσοκομειακές κλινικές. Το πνεύμα Βαλτή λάμπει σαν φωτεινό άστρο και δείχνει με το παράδειγμά του τον σωστό δρόμο. Είναι ο δρόμος της πολλής και εντατικής δουλειάς, του διαβάσματος, της φροντίδας για τον άρρωστο και τον φοιτητή, της αυταπάρνησης, του εθελοντισμού και της συνεχούς προσπάθειας για κάτι καλύτερο.

Θα ήθελα να τελειώσω αυτό το μικρό αφιέρωμα με μια προσωπική πληροφορία. Όταν άνοιξα ιατρείο δεν κρέμασα στους τοίχους πτυχία και διπλώματα, αλλά μόνο τη φωτογραφία του δασκάλου μου Δημ. Ι. Βαλτή. Αυτή είχε πολύ περισσότερο ειδικό βάρος από όλα τα διπλώματα γιατί ο Βαλτής ήταν μοναδικός ΔΑΣΚΑΛΟΣ και σπουδαίος ΑΝΘΡΩΠΟΣ.